

INOVACIJOS - LIETUVOS ĮMONIŲ KONKURENCINIO PRANAŠUMO PAGRINDAS

Rolandas Strazdas, Artūras Jakubavičius

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuvos inovacijų centras

Šiandien dauguma Lietuvos įmonių patiria nuolat stiprėjantį konkurencinį spaudimą, tiek iš vietinių, tiek iš tarptautinių konkurentų. Konkurencijos stiprėjimas vyksta dėl globalinės ekonomikos poveikio bei greitos technologijų plėtros.

Šių veiksnių poveikį ypač sustiprina spartūs Lietuvos integravimosi į Europos Sąjungą bei pasaulines prekybos struktūras žingsniai. Akivaizdu, jog dalis Lietuvos įmonių neatlaiko konkurencinės kovos ir yra priverstos užleisti pozicijas arba visai pasitraukti iš rinkos.

Tam, kad Lietuvos įmonės sėkmingai konkuruotų su kitų šalių įmonėmis yra svarbu nustatyti įmonių konkurencinį pranašumą lemiančius veiksnius bei būdus konkurencingumo kėlimui. Anot Porter (1980) įmonė gali sukurti konkurencinį pranašumą prieš savo konkurentus *pateikiant bazinį produktą žemesne kaina*, arba *pateikiant produktą, tegul ir aukštesne kaina, bet turintį papildomą vertingumą*, kuris kompensuoja didesnę kainą. Porteris formuluoja tris pagrindines tokio pranašumo įgijimo bendrąsias strategijas: žemesnės kainos, diferenciacijos ir koncentracijos.

LIETUVOS ĮMONIŲ KONKURENCINIS PAGRINDAS

Pastarojo dešimtmečio Lietuvos įmonių konkurencinis pranašumas prieš Vakarų Europos įmones buvo grindžiamas *pigesnia darbo jėga* bei *santykinai pigesniais naudojamais energetiniais resursais* (dujos, elektros energija, kuras ir pan.). Tai patvirtina ir Lietuvos ūkio instituto atlikta Lietuvos pramonės konkurencingumo analizė (2000). Tai reiškia, kad dauguma Lietuvos įmonių prieš konkurentus naudoja žemesnės kainos strategiją. Ar *pigesnia darbo jėga* bei *santykinai pigesniais naudojamais energetiniais resursais* grindžiama strategija yra perspektyvi ekonomikos globalizacijos bei Lietuvos integracijos į ES kontekste ?

Lietuvos įmonių konkurentus galima sąlyginai suskirstyti į dvi grupes (žr. pav. 1):

1. *Vakarų įmonės*, kurios savo konkurencinį pranašumą grindžia *modernia įmonių valdymo sistema* bei *moderniomis technologijomis*;
2. *Rytų įmonės*, kurios savo konkurencinį pranašumą grindžia *pigesnia darbo jėga* bei *santykinai pigesniais naudojamais energetiniais resursais*.

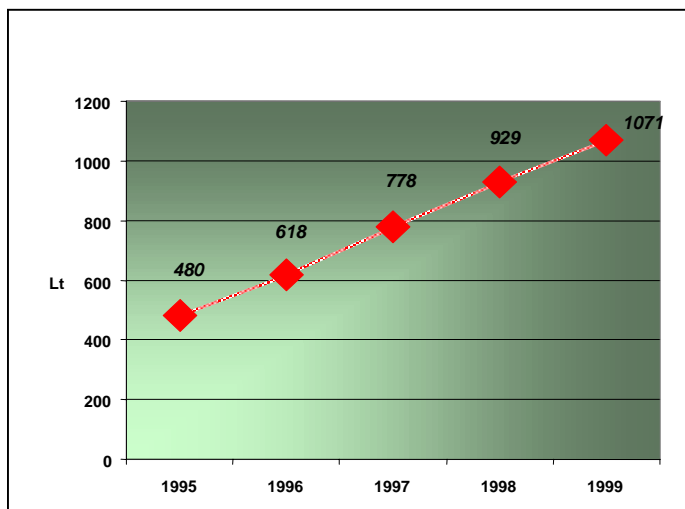
1 pav. Lietuvos įmonių pagrindinės konkurentų grupės

Lietuvos įmonių konkurencinis pranašumas prieš Rytų ir kai kurias Centrinės Europos įmones grindžiamas tuo, kuomet Vakarų įmonės konkuruoja su Lietuvos įmonėmis - modernesnėmis nei Lietuvos įmonių *naudojamomis technologijomis* bei *valdymo sistema*.

Rytų įmonės kovoja su Lietuvos įmonėmis panašiu ginklu kaip Lietuvos įmonės prieš Vakarų įmones - *pigesnia darbo jėga* bei *santykinai pigesniais energetiniais resursais*.

LIETUVOS ĮMONIŲ KONKURENCINĖS PERSPEKTYVOS

Akivaizdu, jog pastaruju dešimtmečiu Lietuvos įmonės netenka pagrindinių konkurencinių pranašumų prieš Vakarų bei Centrinės Europos įmones. Lietuvos statistikos duomenimis vien tik 1996 – 1999 metų laikotarpiu vidutinis bruto darbo užmokestis Lietuvoje išaugo daugiau nei du kartus nuo 480 iki 1071 litų per mėnesį (žr. pav. 2).

2 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika Lietuvoje (Lt.)

Tikėtina, kad panašios darbo užmokesčio kitimo tendencijos išliks ir ateityje. Jau šiuo metu kai kurių ūkio šakų įmonių vadovai yra priversti kelti atlyginimus savo darbuotojams, tam, kad jie neišvyktų dirbti į kitas šalis. To pavyzdys galėtų būti informacinių technologijų specialistų verbavimas dirbti Vokietijos įmonėse.

Tikėtina, jog Lietuvai įstojus į ES ir išgaliojus laisvam darbo jėgos judėjimui, šie procesai dar labiau sustriprės.

Per pastarąjį dešimtmetį panašiai kito ir energetinių išteklių kainos. Jau dabar, derybų dėl stojimo į ES metu, Lietuva išpareigoja palaipsniui didinti akcizus kai kuriems energetiniams ištekliams siekdama suvienodinti energetinių išteklių kainas su ES energetinių išteklių kainomis. Tai reiškia, jog artimiausiais metais energetinių išteklių kainos turėtų susilyginti ES šalių energetinių išteklių kainomis.

Nežiūrint darbo jėgos pabrangimo bei energetinių išteklių kainų augimo, šiuo metu jos dar išlieka žemesnės nei Vakarų šalyse.

Kuri laiką Lietuvos įmonės dar galės naudotis konkurenciniu pranašumu, grindžiamu žema darbo jėgos kaina bei žemesnėmis energetinių išteklių kainomis, tačiau akivaizdu, jog ateityje Lietuvos įmonėms konkurencinėje kovoje, tiek su Vakarų, tiek su Rytų įmonėmis belieks tas pats ginklas - *moderni įmonių valdymo sistema* bei *modernios technologijos*.

Lietuvos ūkio instituto pateikti skaičiavimų duomenys rodo, jog Lietuvoje dominuoja orientuota į reklamą (leidybės ir kitos pramonės), kapitalui imli (naftos perdirbimo, pagrindinių cheminių medžiagų ir kitos pramonės) bei darbui imli pramonė (kai kurie tekstilės, drabužių siuvimo, medienos dirbinių pramonės ir kiti subsektoriai).

Pramonės konkurencingumo studijoje yra pažymima, kad labai mažą dalį (5,9%) Lietuvos pramonės struktūroje sudaro pramonė orientuota į mokslo tyrimus (kuriai priskiriamos pesticidų, farmacijos, kompiuterių, radijo, televizijos ir ryšių, automobilių, lėktuvų ir kitos pramonės). Tai gali sukelti didelių sunkumų Lietuvos pramonės konkurencingumo stiprinimui ar net dabartinio lygio išlaikymui ateityje, kuomet pasaulyje ima dominuoti žinių pagrindu plėtojama ekonomika.

Tuo tarpu išsivysčiusiose šalyse pramonė orientuota į mokslo tyrimus sudaro virš 20 % visos šalies pramonės (žr. 1 lentelę).

1lentelė. Lietuvos pramonės struktūra pagal gamybos veiksnių naudojimo intensyvumą 1998 m., %

Šalys	Pamatinė pramonė	Kapitalui imli pramonė	Darbui imli pramonė	Orientuota į reklamą pramonė	Orientuota į mokslo tyrimus pramonė
Lietuva	13,0	28,2	20,9	32,0	5,9
ES	25,41	15,55	15,31	21,28	22,46
JAV	21,26	13,51	12,22	23,17	29,84
Japonija	24,86	16,01	16,00	21,00	22,13

Šaltinis: "Pramonės konkurencingumas", 2000, Lietuvos ūkio institutas.

EUROPOS SAJUNGOS POLITIKA KONKURENCINGUMO DIDINIMO ATŽVILGIU

Europos Taryba 2000 m. kovo 23–24 d. Lisabonoje patvirtino naują strateginį artimiausio dešimtmečio ES tikslą – tapti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žiniomis grįsta ekonomika pasaulyje, garantuojančia subalansuotą ekonomikos augimą, daugiau ir geresnių darbo vietų bei socialinį suartėjimą.

Tai rodo, kad Europos sąjungos šalys, ekonomikos globalizacijos sąlygomis, ekonominio ES šalių klestėjimo, siekia per ES įmonių konkurencingo kėlimą kitų išsivysčiusių šalių įmonių atžvilgiu (ypač JAV ir Japonijos įmonių).

Ši ES konkurencingumo strategija yra gyvybiškai svarbi ir Lietuvai. Lietuva, kaip kandidatė į ES nares, turi puikią progą pasinaudoti ES strategijos įgyvendinimui skirtomis priemonėmis, tam kad pakeltų Lietuvos įmonių konkurencingumo lygį tiek Rytų, tiek Vakarų įmonių atžvilgiu.

Naująją ES strategija siekiama:

- sukurti informacinę visuomenę visiems; verslas ir piliečiai turi turėti galimybę naudotis nebrangia pasaulinio lygio komunikacijų infrastruktūra ir įvairiomis jos paslaugomis; 2000 m. turi būti priimti teisės aktai, reguliuojantys elektroninę prekybą, elektroninius pinigus, finansines paslaugas per atstumą ir kita, gerokai sumažintas mokestis už naudojimąsi internetu; iki 2001 m. pabaigos visos mokyklos turi turėti galimybę naudotis internetu; iki 2003 m. turi būti elektroniniu būdu pasiekiamos visos svarbiausios viešosios paslaugos;
- sukurti Europos tyrimų ir inovacijų erdvę;
- sukurti draugišką aplinką pradėti inovacinius projektus;
- vykdyti ekonomines reformas, kad vidaus rinka būtų visiškai suformuota ir funkcionali; liberalizuoti elektros, dujų, pašto ir transporto sritis; supaprastinti reguliavimo aplinką nacionaliniu ir ES lygiu;
- daryti veiksmingesnes ir integruoti finansų rinkas;
- koordinuoti makroekonominę politiką;
- modernizuoti Europos socialinį modelį; daugiau investuoti į žmones; plėtoti aktyvią užimtumo politiką; remti socialinę integraciją.

INNOVACIJŲ DIEGIMAS LIETUVOS ĮMONĖSE

Didinti įmonių konkurencingumą galima aktyvinant jų inovacinę veiklą. Šio proceso pagrindiniai dalyviai yra verslo įmonės – technologijų diegėjos, įmonės ar mokslo institucijos – technologijų šaltinis, bei inovacijų paramos paslaugas

teikiančios organizacijos, kurių ekonominis vaidmuo yra “mažinti” riziką, susijusią su inovacijų plėtojimu rinkos sąlygomis.

Įvertinus Lietuvos mokslinį potencialą, galima teigti, kad tik nedidelė dalis modernių technologijų, kurios reikalingos Lietuvos įmonėms gali būti sukurta Lietuvoje. Lietuvos Baltojoje mokslo ir technologijų knygoje akcentuojama, jog tam, kad Lietuvos mokslininkai būtų pajėgūs kurti pasaulinio lygio konkurentabilias technologijas būtina fokusuoti pastangas ir resursus tik keliose mokslo srityse. Tai reiškia, kad *didžioji dauguma modernių ir konkurencingų technologijų Lietuvos įmonės turės įsigyti kitose šalyse.*

Tokios tendencijos jau ryškėja. Užsienietišku technologijų diegimas įmonėse yra žymiai sudėtingesnis uždavinys nei vietinių technologijų diegimas. Dažnai toks uždavinys yra pernelyg sunkus Lietuvos įmonėms ypač smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios stokoja tarptautinio bendradarbiavimo bei technologijų diegimo patirties.

Siekiant, kad inovacijų diegimas Lietuvoje būtų sėkmingas reikia obkeltvyviai įvertinti inovacijų ir inovacinės veiklos aktyvinimo problemas visuose lygiuose: valstybės, organizacijų ir įmonių.

Valstybės lygis

Valstybinis valdymas. Valstybės dėmesys inovacijų plėtrai nuolat auga. Visų pirma pažymėtina tai, kad 1998 metais įkurtas Mokslo ir studijų departamentas prie Švietimo ir mokslo ministerijos. Įgyvendinamos Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros, Kokybės, Eksperto strategijos ir rėmimo programos. Rengiamos Ūkio strategijos, Pramonės plėtros programos. Lietuvos Respublikos Vyriausybė mažina biurokratinis suvaržymus verslo vystymui. Įkurta komisija jau parengė ir pateikė daugelį teisės aktų projektų, kuries įgalins supaprastinti verslo licencijavimą, patobulinti įstatymus mokesčių, buhalterinės apskaitos, darbo santykių ir kitais klausimais. Valstybės priemonėmis skatinamas verslo inkubatorių steigimas ir vystymasis.

Tačiau Lietuvoje nėra inovacijų ir inovacinės veiklos valstybinių spartinimo ir valdymo struktūrų bei mechanizmų. Dabar funkcionuojančios mokslo asociatyvinės struktūros, tame tarpe ir Lietuvos mokslo taryba, nevykdo valstybinio inovacijų valdymo funkcijų. Nesant specializuotų valstybinių institucijų, atsakingų už inovacijų plėtrą, ir valstybinių inovacijas versle skatinančių instrumentų nesudaromos palankios sąlygos ir pakankamos prielaidos inovatyviam verslui atsirasti ir vystytis.

Šiame kontekste išskirtina keletas spręstinių problemų, tai:

- nėra Lietuvos sąlygoms pritaikytos ir pagrįstos inovacijų ir inovacinės veiklos valdymo sistemos,
- nėra ruošiamos horizontalios, regioninės ir šakinės inovacijų plėtros programos,
- nėra efektyvių sąveikos ryšių tarp atskirų inovacinės veiklos subjektų.

Teisinė ekonominė aplinka. Inovacinės veiklos plėtojimas vykdomas verslą bendrai reglamentuojančių įstatymų ir normatyvinių aktų pagrindu. Tarp pastarųjų išskirtini šie pagrindiniai: Lietuvos Respublikos įmonių įstatymas, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas ir t.t.

Juose yra nuostatų, skatinančių inovacijų plėtrą. Visų pirma pažymėtinas Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, kuris numato smulkaus ir vidutinio verslo subjektams taikomas paramos formas. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo nuostatos leidžia įmonėms patirtus nuostolius (tame tarpe ir susijusius su inovacijų formavimu) perkelti į kitus mokesčius metus; kitos šio įstatymo nuostatos suteikia galimybę įmonėms skirti lėšų investicijoms iš neapmokestinamo pelno. Veikia Lietuvos Respublikos patentų įstatymas, reglamentuojantis intelektinės nuosavybės apsaugą.

Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nuostatų pagrindu švietimo, mokslo ir studijų institucijų, įregistruotų Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, teikiamos mokymo, mokslo, studijų paslaugos neapmokestinamos PVM. Tokių paslaugų tarpe yra ir mokslo tiriamieji ir technologinės plėtros darbai.

Tačiau inovacinės veiklos plėtojimą versle tiesiogiai nereglamentuoja nė vienas įstatymas ar normatyvinis aktas. Įstatymuose nenumatoma jokių specifinių mokesčių lengvatų plėtoti inovacijoms.

Inovacinę veiklą stabdo ir Lietuvos Respublikos Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo nuostatos dėl labdaros ir paramos teikimo dydžio. Nesuteikiamos jokios išskirtinės sąlygos paramai mokslinėms institucijoms, inovaciniams ir technologiniams centrams bei kitiems subjektams, teikiančioms inovacijų paramos paslaugas.

Tarp tobulintinių teisės aktų išskirtini: Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas (kryptis – pašalinti kliūtis susijusias su lėšų pritraukimu inovacinei veiklai bei įstatinio kapitalo mažinimo reglamentavimu), Lietuvos Respublikos Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymas (kryptis – tiksliau reglamentuoti išlaidų mokslui ir technologinei plėtrai užskaitymą į sąnaudas bei sudaryti įmonėms galimybes plačiau finansuoti mokslo tyrimus iš neapmokestinamojo pelno ir t.t.), Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (kryptis – suderinti SVV įmonių apibrėžtis su ES galiojančiomis nuostatomis) ir su jais susiję kiti teisės aktai.

Šiame kontekste išskirtina keletas spręstinių problemų, tai:

- neapibrėžtos ir nereglamentuojamos inovacijų sąvokos neleidžia jų panaudoti įstatymų ir normatyvinių aktų kūrimo darbe,
- dalis teisės aktų nuostatų dalinai riboja inovacijų plėtojimą versle,
- teisės ir normatyviniuose aktuose neapibrėžtos išskirtinės sąlygos ir mokesčių lengvatos formuojant ir įgyvendinant inovacija,
- lėšų skyrimas tyrimams ir technologijų kūrimui nėra teisiškai reglamentuotas, nereglamentuotas jų užskaitymas į sąnaudas.

Inovacijų propagavimas ir rėmimas. Inovacijų propagavimo ir rėmimo srityje yra pastebimi teigiami poslinkiai. Nuo 1999 m. įmonės, vykdančios inovacinius projektus, gali pasinaudoti Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros bei Eksperto skatinimo fondų parama. Iš šių fondų taip pat teikiama įmonėms finansinė parama dalyvauti parodose ir rengti reklaminius leidinius. Lietuvos statistikos departamentas, vienas iš nedaugelio Centrinėje ir Rytų Europoje, atliko įmonių inovacinės

veiklos tyrimus. IRC Lietuvoje – Europos inovacijų perdavimo centų narys (Lietuvos Inovacijų Centras ir Mokslo technologijų parkas) propaguoja inovacijas bei ES tyrimų ir plėtros programas, teikia technologijų perdavimo paslaugas.

Tačiau dar nėra įkurtas Mokslo ir studijų įstatyme numatytas Inovacijų fondas. Nėra išplėtoti garantiniai mechanizmai, skatinantys bankus finansuoti inovacinius projektus. Nesukurtos prielaidos ir paskatos rizikos kapitalo įmonėms investuoti į inovacines įmones.

Šiame kontekste išskirtina keletas spęstinių problemų, tai:

- nėra inovacijų rėmimo sistemos bei mechanizmų,
- nepakankamas inovacijų propagavimas.

Organizacijų lygis

Inovacijų paramos paslaugos. Tarp Lietuvoje inovacijų paramos paslaugas teikiančių organizacijų galima išskirti: Lietuvos inovacijų centrą, KTU inovacijų diegimo centrą su verslo inkubatoriumi, Mokslo ir technologijų parką, Mokslo ir technologijų parką “Nova, LŽŪ inovacijų centrą.

Minėtų organizacijų, kurios veikia dar tik keli metai, veiklos stiprėjimas ir teikiamų profesionalių paslaugų spektro didėjimas: inovacijų vadybos konsultacijos, technologijų brokeriavimas, technologijų vertinimas, įmonių rengimas specializuotoms parodoms ir pan. rodo jų reikalingumą.

Privačios kompanijos irgi pradeda teikti kai kurias paslaugas, duodančias netiesioginę naudą įmonėms jų inovacinėje veikloje: verslo plėtros konsultacijos ir planų rengimas, partnerių ir rinkų užsienyje paieška, verslininkų lavinimas ir švietimas, verslininkų misijų ir renginių organizavimas.

Tačiau ši šalies ūkiui reikalinga ir, kaip pasaulinė praktika rodo, dažnai neapsimokanti finansiškai veikla nėra valstybės remiama reikiamu mastu, todėl netgi egzistuojantis potencialas neišnaudojamas. Be to, šių organizacijų teikiamų inovacijų paramos paslaugų spektras yra labai siauras ir netenkina inovacinių įmonių poreikio.

Šiame kontekste išskirtina keletas spęstinių problemų, tai:

- valstybės lygmenyje neskatinamas inovacijų paramos teikimas inovacinėms įmonėms,
- siauras inovacijų paramos paslaugų spektras.

Inovacijų marketingas. Inovacijų marketingas turi savo specifiką. Jis nuo produkcijos marketingo skiriasi tuo, kad jo vykdymui reikalingos ne tik vadybinės žinios, bet ir specialios techninės žinios apie atitinkamą inovaciją. Be to, lėšų investavimas į inovacijų marketingą yra brangus ir negreitai atsiperka. Šios specifikos pačios įmonės dažniausiai negali aprėpti. Tam reikalinga išorinė pagalba.

Šioje srityje galima išskirti tai, kad Lietuvos inovacijų centras ir KTU inovacijų centras rengia ir atstovauja įmones (tarptautinėse ir Lietuvos) mugėse ir technologijų perdavimo renginiuose. SVV skatinimo fondas dalinai finansuoja ekspozicijų rengimo išlaidas. Funkcionuoja Lietuvos ekonominės plėtros agentūra.

Išskirtina pagrindinė problema:

- inovacijų marketingas, tame tarpe ir tarptautinis, prilyginamas produkcijos marketingui,
- inovacijų marketingas nėra specialiai remiamas.

Lavinimas. Praktiškai visuose Lietuvos aukštosiose mokyklose yra dėstomos vadybos disciplinos, tačiau tik VGTU, VU, KTU skaitomi inovacijų vadybos kursai. Privatūs mokymo centrai kursų inovacijų vadybos tematika taip pat nesiūlo. Inovacijų vadyba yra nauja sritis, reikalaujanti specialaus pasirengimo. Todėl galima suformuluoti pagrindinę problemą taip:

- inovacijų vadybos kultūros kėlimas paliktas savieigai.

Įmonių lygis

Inovacijų formavimas ir įgyvendinimas. Lietuvos Statistikos departamento 1999 -2000 m. atlikti inovacinės veiklos rezultatai 774-oje įmonių rodo, kad skirtingose pramonės šakose įmonių aktyvumas plėtojant inovacijas yra nevienodas. Aktyviausiai inovacijos įgyvendinamos naftos perdirbimo ir chemijos produktų gamybos įmonėse, maisto ir gėrimų, baldų, mašinų ir prietaisų, statybinių medžiagų, lengvosios pramonės. Naujų ar patobulintų gaminių rinkai daugiausia pateikė maisto ir gėrimų, lengvosios bei mašinų ir prietaisų gamybos pramonės įmonės. Lietuvos inovacijų centro atlikta Vilniaus regiono inovacinių įmonių apklausa rodo, jog įmonėse pagrindiniai (apie 76%) formuojami ir įgyvendinami trumpalaikiai (iki 1 metų) inovaciniai projektai, nukreipti į produkciją (gaminį) ir technologijas (atitinkamai 44% ir 25%).

Aktyviai veikia aukštųjų technologijų įmonės, įsteigtos aktyvių ir gabių mokslininkų ir inžinierių. Atskirų šakų (biotechnologijos, lazerinių sistemų, informacinių technologijų, matavimo ir kontrolės prietaisų, elektronikos, bioenergijos ir kt.) įmonėse sparčiai formuojamos ir įgyvendinamos inovacijos. Jose pasiektas aukštas mokslo ir gamybos integracijos lygis.

Inovacijos įmonėse, turinčiose platesnes rinkas (maisto, gėrimų, tabako), pritraukė apie 30% nuo apdirbamajai pramonei tenkančių tiesioginių užsienio investicijų. Įmonėse gan aktyviai formuojamos inovacijos nukreiptos į produkcijos atnaujinimą, spartėja verslininkų kvalifikacinio lygio kilimas.

Atskirose pramonės šakose pasiekta inovacijų pažanga, formuojant inovacijas pasinaudojus užsienio technologijas. Šio proceso teigiamas rezultatas yra tas, kas didėja tų pramonės šakų įmonių gaminamos produkcijos konkurencingumas. Tai pasireiškia eksportuojamos produkcijos apimtyse.

Tačiau bendros gaminamos ir tame tarpe eksportuojamos produkcijos apimtys auga nepakankamai greitai. Tai sąlygoja vis dar nepakankamas gaminamos produkcijos konkurencingumas vidaus ir užsienio rinkose.

Tam turi įtakos tai, kad gamyboje naudojamos pasenusios technologijos ir pasenę metodai: todėl gamybos procesas, kaip taisyklė, nebūna tinkamai parengiamas, jo eigoje gausu laiko ir materialinių resursų nuostolių, neužtikrinamas reikiamas kokybės lygis. Be to, ne visose įmonėse yra organizuojamas ir pastoviai vykdomas analitinis darbas, orientuotas į perspektyvius rinkos tyrimus, įmonių raidos koncepcijų formavimą ir strateginį planavimą. Įmonėse (ypač smulkiose ir vidutinėse) daugelis valdymo funkcijų, tarp jų inovacijų įgyvendinimo, faktiškai priskirta išimtinai pirmajam vadovui, kuris

realiai nesugeba aprėpti ganėtinai plačios valdymo ir vadovavimo problematikos. Struktūros ir padaliniai, kuriuose turėtų būti sukonzentruotas darbas, liečiantis mokslinę techninę pažangą bei inovacijų formavimą ir įgyvendinimą, faktiškai nefunkcionuoja. Daugelis gamybos atnaujinimo ir modernizavimo klausimų sprendžiama be rimto teisinio, informacinio ir vadybinio pasirėmimo.

Daugelis Lietuvos įmonių neturi galimybių ir nežino kur galima gauti aktualios ir naujausios informacijos inovacijų klausimais. Kita dalis naudojasi ne pačiais efektyviausiais šaltiniais. Tik trečdalis Lietuvos įmonių vadovų žino apie egzistuojančias mokslinių tyrimų, technologijų ir inovacijų plėtros finansavimo formas. Nepakankamas dėmesys įmonėse skiriamas vadovų ir darbuotojų kvalifikacijos kėlimui.

Šiame kontekste išskirtina keletas spęstinų problemų, tai:

- inovacijas versle, įskaitant pramoninius mokslinius tyrimus ir technologinės plėtros darbus, vykdo pačios įmonės savo rizika ir nuožiūra,
- įmonės neturi pakankamai išteklių plėtoti inovacijas savarankiškai,
- įmonės negauna pakankamos išorinės paramos (lavinimas, konsultavimas ir t.t.), siekiant efektyviai plėtoti inovacijas
- įmonės finansiškai neskatinamos atlikti mokslo ir technologinės plėtros darbus bei plėtoti inovacinius projektus,
- įmonėms trūksta informacijos inovacijų ir technologijų klausimais.

Mokslo ir gamybos ryšiai. Daliniais šios ryšių sistemos elementais yra mokslo technologiniai parkai ir esami inovacijų centrai. Egzistuoja mokslo ir studijų institucijų ūkiskaitinės veiklos sutartys. Jų pagrindu mokslo ir studijų institucijos įmonių užsakymu atlieka mokslo tiriamuosius ir technologinės plėtros darbus.

Susikūrė keletas specializuotų tyrimų institucijų, kurios sėkmingai atlieka rišamąjį mokslo ir gamybos vaidmenį. Pavyzdžiui, KTU Aplinkos inžinerijos institutas organizuoja specialistų mokymą ir inovacijų įgyvendinimą diegiant švaresnę gamybą. Tokios institucijos, specializuotos universitetų ir institutų laboratorijos ir centrai yra ir naujų technologijų įmonių kūrimosi šaltiniai ir koncentracijos taškai (lazerinių sistemų, biotechnologijų, informacinių technologijų, matavimo ir kontrolės prietaisų, elektronikos, bioenergijos ir kt.)

Tačiau mokslo ir gamybos ryšių vystymasis Lietuvoje neįgauna reikiamo pagreičio. Tai sąlygoja nepakankami valstybiniai finansiniai instrumentai, todėl mokslo pasiekimų komercializavimas gamyboje per pastaruosius metus ypač sumažėjo.

Mokslo institucijose beveik nekoordinuojama jų mokslo rezultatų propagavimo ir taikymo veikla, nėra ryšių su pramone skyrių.

Šiame kontekste išskirtina keletas spęstinų problemų, tai:

- nėra mokslo ir gamybos sąveikos sistemos,
- nėra specialių valstybės finansinių instrumentų, aktyvinančių mokslo ir gamybos ryšius.

Kompleksinis išvardintų problemų sprendimas padėtų suvokti inovacijas kaip ateities Lietuvos įmonių konkurencingumo pagrindą bei paskatintų Lietuvos įmones plėtoti konkurencinį pranašumą grindžiamą inovacijomis. Tai padėtų sėkmingai konkuruoti tiek su Vakarų, tiek su Rytų įmonėmis.

Literatūra:

1. Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga. Vilnius, 2001. 192 p.
2. Jucevičius R. Strateginis organizacijų vystymas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1998
3. Porter, M.E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors N.Y. : Free Press, 1980
4. Porter, M.E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. N.Y. : Free Press, 1985
5. Pramonės konkurencingumas. Lietuvos ūkio institutas. 2000
6. <http://www.cordis.lu>

INNOVATIONS – A BASIS FOR COMPETITIVE ADVANTAGE OF LITHUANIAN COMPANIES

Summary

Today a lot of Lithuanian companies face increasing competitive pressure from national and international rivals due to global economic pressures and the fast pace of scientific and technological change. According to the study, the competitive strategy of vast majority of Lithuanian companies based on lower labour and energy costs.

The article analyses the future viability of lower costs based competitive strategies of Lithuanian companies taking into account global economic pressure and the processes of integration of Lithuania into EU structures.

Advantages and the main obstacles for implementation of innovations based competitive strategies are identified in the article.